

6-мавзу. Кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектларига хизмат кўрсатувчи бозор инфратузилмалари

1.

- Инфратузилма тушунчасининг моҳияти ва мазмуни.

2.

- Кичик бизнес ва тадбиркорликни ривожлантиришда банкларнинг роли.

3.

- Тижорат банклари депозитларига аҳоли ва хўжалик субъектлари бўш пул маблағларини жалб этиш ва банк хизматлари турини ривожлантириш.

4.

- Иқтисодийни модернизациялаш ва инвестицион фаолликни оширишда, иқтисодий ночор корхоналарни молиявий соғломлаштириш жараёнида банкларнинг аҳамияти.

5.

- Кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектларини солиққа тортиш, улардан олинадиган солиқ турлари ва солиқ имтиёзлари.

6.

- Кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектларида аудит ва аудиторлик тафтишини ўтказиш.

7.

- Кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолиятини ахборот билан таъминлашни ташкил этиш.

1. Инфратузилма тушунчасининг моҳияти ва мазмуни

Республикамизда кичик тадбиркорлик субъектларининг самарали фаолият юритиши ва ривожланиб бориши кўп жиҳатдан улар учун яратилган шарт-шароитларга боғлиқ. Кичик тадбиркорлик ривожига қулай имконият яратувчи шарт-шароитлар орасида инфратузилма хизматини алоҳида ажратиб кўрсатиш лозим.

Инфратузилма

- иқтисодий тизимнинг бир қисмини ташкил этиб, у ишлаб чиқаришнинг бир маромда фаолият юритиши учун зарур шарт-шароитлар яратади.

Инфратузилма

- сўзи лотин тилидан (infrastructure) таржима қилинганда "тузилмадан ташқарида" маъносини англатади. Иқтисодий нуқтаи назардан инфратузилма моҳиятига қуйидаги изоҳ кўпроқ мос келади: "инсон ҳаёти ва ижтимоий ишлаб чиқариш жараёнида фаолиятлар алмашинуви таъминловчи товар ва хизматлар яратишда ўзига хос меҳнат жараёнлари мажмуаси".

Инфратузилма томонидан яратиладиган шароитларни ўз навбатида қуйидагича туркумлаш мумкин

бевосита ишлаб чиқариш жараёнига хизмат кўрсатувчи моддий техника таъминоти ва тайёр маҳсулотни сотиш, ахборотни йиғиш ва қайта ишлаш, бухгалтерия хизмати. Технологик, бошқарув масалалари бўйича маслаҳат хизмати ва бошқалар

ишчи кучини такрор ишлаб чиқариш шарт-шароитлари ишчи ва хизматчиларнинг соғлиғини, таълим олиши ва касбий тайёргарлиги, дам олишларини қўллаб-қувватлаш

Бозор инфратузилмаси

- бевосита ишлаб чиқариш жараёнига хизмат кўрсатувчи тармоқларни ўз ичига олади. Унинг таркибига юк транспорти, электр, газ ва сув таъминоти, омбор хўжалиги, алоқа, ахборот, моддий-техника таъминоти, маҳсулотни ташиш, сақлаш ва қайта ишлаш, техник хизмат кўрсатиш, маркетинг ва реклама, ахборот-маслаҳат, аудиторлик, молия-кредит ва инвестицион каби хизмат турлари киради.

Ижтимоий инфратузилма

- ишлаб чиқариш жараёнида ишчи ва хизматчиларга нормал меҳнат фаолияти яратиш ва ишчи кучини такрор ҳосил қилиш, шунингдек тадбиркорларнинг турли маиший хизмат турларига талабини қондириш учун хизмат қилади.

Институционал инфратузилма

- иқтисодиёт ривожланишининг оптимал макроиқтисодий нисбатларини қўллаб-қувватловчи ва тартибга солувчи соҳалар фаолият турларини ўз ичига олади. Унга иқтисодиётни тартибга солиб турувчи давлат ва нодавлат бошқарув органлари ва бошқалар киради.

Турли хил инфратузилмалар тизими

Бизнес-мактаб

- тадбиркорлар, кичик корхоналарнинг раҳбарлари, кичик корхоналар учун мутахассислар, ишсизлар, ўз ишини очмоқчи бўлган бошқа фуқаролар, кичик тадбиркорликнинг ривожланиши учун масъул хизматчиларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини оширишни амалга оширувчи тузилма.

Ўқув-амалий марказлари

- кичик тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва бозор иқтисодиёти учун кадрлар тайёрлашнинг кенг миқёсли дастурини амалга оширувчи тузилма.

Бизнес-инкубаторлар

- махсус танлаб олинган кичик корхоналарни ўз майдонларига жойлаштирувчи ва уларга маслаҳат, ўқитиш ва офис хизматларини кўрсатувчи тузилмалар.

Ижтимоий-амалий марказ

- иш билан банд бўлмаган аҳоли ва ишсизлар ўртасида кичик тадбиркорликни ривожлантириш орқали янги иш ўринларини яратиш билан шуғулланувчи, одатда бандлик марказлари қошида ташкил этилувчи тузилма.

Технопарк

- ўз ҳудудида кичик инновацион корхоналарни яратиш ва ривожлантириш орқали илмий салоҳиятдан фойдаланиш ва ишлаб чиқилган технологияларни тижоратлаштириш мақсадида ташкил этилувчи тузилма.

Бизнес-марказ

- тадбиркор ва ишбилармонларга сервис хизматлари кўрсатувчи тузилма.

Консалтинг

- ишлаб чиқаришга иш юзасидан хизмат кўрсатиш соҳасида ихтисослашган фирмаларнинг ўз мижозларига маслаҳат хизмати кўрсатиш ва техникавий лойиҳаларни экспертиза қилиш билан боғлиқ иқтисодий фаолият.

Аудиторлик компанияси

- турли йўналишдаги фирмаларнинг бозор ва бизнес соҳасидаги имкониятларини аниқлаб берувчи молия-хўжалик фаолиятини ялпи тафтиши билан шуғулланувчи муассаса.

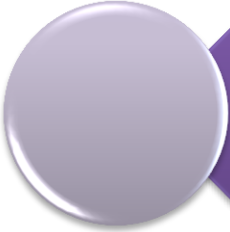
Суғурта компанияси

- суғурталовчи ролида майдонга тушувчи, яъни суғурта ҳодисаси рўй берган чоғда суғурталанган шахснинг зарарларини қоплаш мажбуриятини ўзига олувчи ташкилот.

2. Кичик бизнес ва тадбиркорликни ривожлантиришда банкларнинг роли

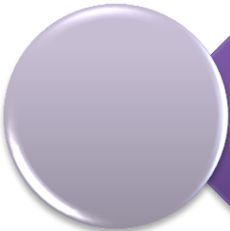
Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик корхоналарининг асосий фаолияти банклар билан чамбарчас боғлиқ бўлиб, улар олиб бораётган фаолият хомашёни сотиб олиш, ишлаб чиқарилган товарлар, кўрсатиладиган хизматларга ҳақ тўлаш, ишловчиларни иш ҳақи билан таъминлаш, турли тоифадаги корхоналар, фирма ва бошқалар юридик шахслар билан бўладиган иқтисодий муносабатлар, яъни олинган фойда ва даромаддан солиқ тўлаш, транспорт, коммунал хизматлар учун тўловларнинг барча турлари банклар орқали, ўз навбатида, олинадиган кредитлар ва бошқа ҳисоб-китоблар ҳам банклар орқали амалга ошади.

Тадбиркорларнинг банклар билан бўладиган операцияларида кўпгина эркинликлар берилганлиги шунда намоён бўладики, хусусий тадбиркор ўз жамғармасини Ўзбекистоннинг турли банкларидаги ўз ҳисоб счётида сақлаш, кредит ва касса операцияларини бажариш ҳуқуқига эга.

Банклар билан тадбиркорлар ўртасидаги муносабатларда амал қилаётган қонун ва шартномаларга асосан пул ўтказиш йўли билан ҳисоб-китоблар олиб бориш мумкин.

Банклар тадбиркор счётида пул маблағлари, қимматли қоғозлар ва бошқа муҳим аҳамиятга эга ҳужжатларни сақлашни кафолатлаб беради.

Банклар тадбиркорлар ва мижозлар билан бўладиган операцияларда пул эгаси томонидан топшириқ қоғози банкка келиб тушиши билан 12-13 соат давомида кейинги операцияларни бажариши зарур.

3. Тижорат банклари депозитларига аҳоли ва хўжалик субъектлари бўш пул маблағларини жалб этиш ва банк хизматлари турини ривожлантириш

Банклар томонидан аҳолига кўрсатилаётган хизматлар кўламини кенгайтириш, замонавий технологиялар асосида қулайликлар яратиш мақсадида амалга оширилиб келинаётган бир қатор чора-тадбирлар ҳам мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий ҳаётида ўз аксини топмоқда.

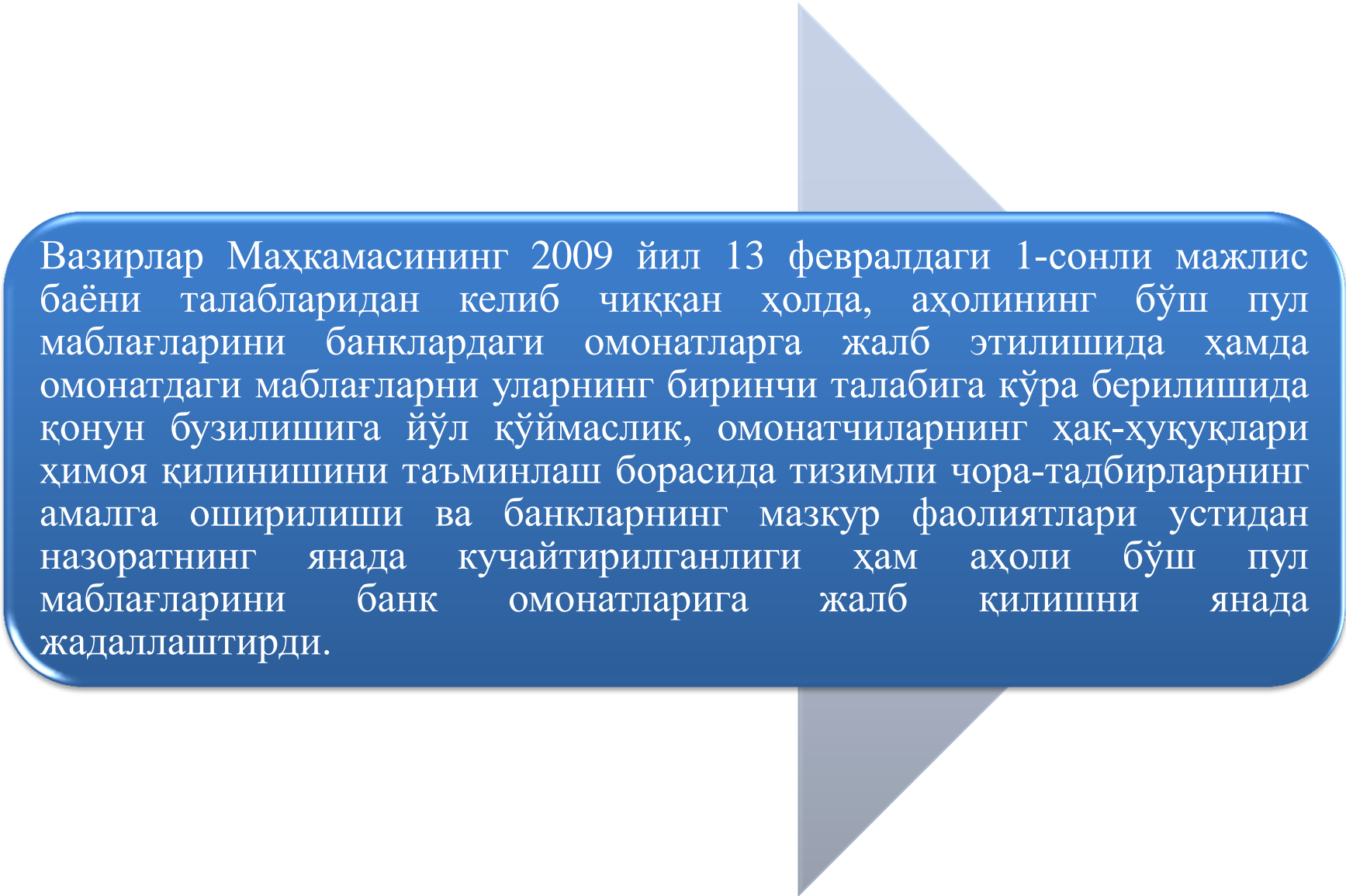
Президентимиз «Банқдан ташқари пул айланмасини кескин қисқартириш ва пул муомаласини мустаҳкамлаш, миллий валюта барқарорлигини ошириш, чакана савдо ва хизмат кўрсатиш соҳасида ҳисоб-китобларни амалга оширишда пластик карточкалардан фойдаланишни кенгайтириш масалалари бундан буён ҳам эътиборимиз марказида бўлиши даркор», деб таъкидлаб ўтган эди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Банклардаги депозит ҳисобвара қлардан нақд пул тўловларини узлуксиз таъминлаш кафолатлари тўғрисида»ги 2005 йил 5 августдаги 147-сонли қарори талабларини ижро этиш борасида банк тизими томонидан амалга оширилган бир қатор чора-тадбирлар аҳолининг банк тизимига ишончи янада ошишига олиб келди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 28 ноябрдаги 4057-сонли Фармониға мувофиқ, фуқароларнинг тижорат банклари депозит ҳисобвара қларидаги омонатлари уларнинг миқдоридан қатъий назар тўлиқ қайтарилишининг давлат томонидан кафолатланганлиги аҳолининг банк тизимиға ишончи янада мустаҳкамланишиға хизмат қилди ва бу жисмоний шахсларнинг банклардаги омонатлари ҳажмининг ошишиға ижобий таъсир кўрсатди.

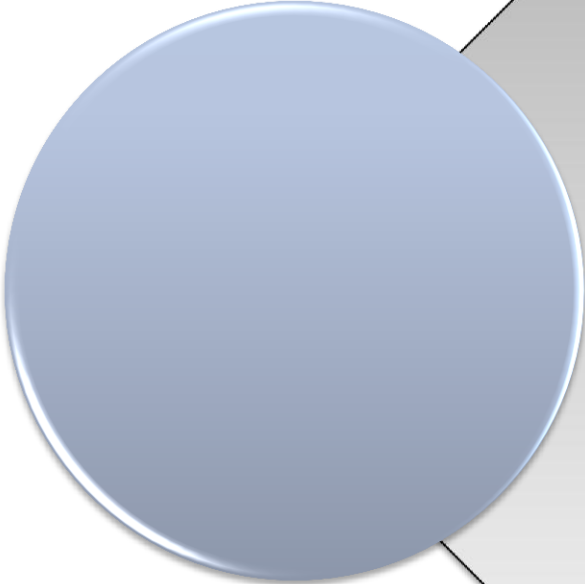
Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 13 февралдаги 1-сонли мажлис баёни талабларидан келиб чиққан ҳолда, аҳолининг бўш пул маблағларини банклардаги омонатларга жалб этилишида ҳамда омонатдаги маблағларни уларнинг биринчи талабига кўра берилишида қонун бузилишига йўл қўймаслик, омонатчиларнинг ҳақ-ҳуқуқлари ҳимоя қилинишини таъминлаш борасида тизимли чора-тадбирларнинг амалга оширилиши ва банкларнинг мазкур фаолиятлари устидан назоратнинг янада кучайтирилганлиги ҳам аҳоли бўш пул маблағларини банк омонатларига жалб қилишни янада жадаллаштирди.

Таъкидлаш лозимки, мамлакатимиз ҳукумати томонидан банк тизимида пластик карточкалар миқдорини ошириш ва аҳолини пластик карточкалар билан ҳисоб-китобларини амалга оширишни рағбатлантириш борасида бир қанча имтиёзлар берилмоқда. Шулардан бири пластик карточкаларга хизмат кўрсатадиган процессинг марказлари ва банкоматларни келтириш ҳамда уларни ўрнатиш борасида божхона тўловларидан 2020 йилга қадар озод қилиш чора-тадбирлари белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 28 ноябрдаги 4057-сонли Фармониға мувофиқ фуқароларнинг тижорат банклари депозит ҳисобвара қларидаги омонатлари уларнинг миқдоридан қатъий назар тўлиқ қайтарилишининг давлат томонидан қафолатланганлиги аҳолининг банк тизимиға ишончининг янада мустаҳкамланишиға ва пировард натижада жисмоний шахсларнинг банклардаги омонатлари ҳажмининг ошишиға ижобий таъсир кўрсатди.

4. Иқтисодийни модернизациялаш ва инвестицион фаолликни оширишда, иқтисодий ночор корхоналарни молиявий соғломлаштириш жараёнида банкларнинг аҳамияти

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 19 ноябрдаги 4010-сонли «Иқтисодий ночор корхоналарни тижорат банкларига сотиш тўғрисидаги тартибни тасдиқлаш тўғрисида»ги Фармойиши билан иқтисодий ночор корхоналарнинг молиявий қобилиятини тиклаш бўйича бир қатор имтиёзлар (кўмаклар) берилган.

Юқорида қайд этилган меъёрий ҳужжат орқали тижорат банкларига ҳам муайян имкониятлар берилган. Жумладан:

банкрот корхона негизида устав жамғармаси 100 фоизгача бўлган янги корхона ташкил этиш

банкрот корxonанинг тугатилиши муносабати билан унга аввал берилган, қопланмаган кредити, шу жумладан ҳукумат кафолати билан берилган кредит суммасини банк кенгашининг қарори билан ҳисобдан чиқариш

банкрот корхона учун малакали бошқарув компаниясини тузиш ва жалб қилиш

банкрот корxonани тугатиш баҳосида сотиб олиб, унинг фаолиятини тиклаб, қайтадан бозор баҳосида сотиш ва ҳ.к.

5. Кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектларини солиққа тортиш, улардан олинадиган солиқ турлари ва солиқ имтиёзлари

Мулк шаклларида қатъий назар, барча корхоналар Ўзбекистон Республикасининг «Корхоналар, бирлашма ва ташкилотлардан олинадиган солиқлар тўғрисида»ги қонунига мувофиқ давлат ва маҳаллий бюджетларга солиқлар тўлайдилар.

Солиқлар, аввало, давлатнинг вазифаларини молиявий маблағлар билан таъминлаш зарурлигидан келиб чиқади.

Давлат олдида турган умумий-ижтимоий зарурий вазифаларга ҳозирги шароитда қуйидагилар киради

аҳолининг кам таъминланган табақалари (талабалар, пенсионерлар, ногиронлар ва бошқалар)ни ижтимоий ҳимоя қилиш

мамлакат мудофаасини таъминлаш

мамлакат фуқароларининг тинч меҳнат қилиши ва эркин яшаши муҳофазасини таъминлаш

мамлакат ичида узлуксиз ижтимоий, маданий тадбирлар (маориф, соғлиқни сақлаш, маданият, ижтимоий таъминот ва бошқалар)ни амалга ошириш

хорижий мамлакатлар билан иқтисодий, маданий ва сиёсий алоқаларни ўрнатиш

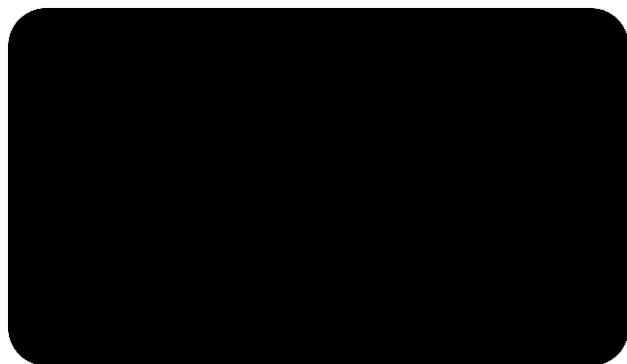
бозор инфратузилмасини яратиш ва ҳоказо

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қуйидаги солиқ ва
йиғимлар амал қилади

умумдавлат
солиқлари

маҳаллий солиқ
ва йиғимлар

Умумдавлат солиқларга қуйидагилар киреди

юридик шахслардан олинадиган даромад (фойда)
СОЛИҒИ

жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи

қўшилган қиймат солиғи

акциз солиғи

ер ости бойликларидан фойдаланганлик учун солиқ

сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ

Маҳаллий солиқ ва йиғимларга қуйидагилар киради

МОЛ-МУЛК СОЛИҒИ

ЕР СОЛИҒИ

АВТОТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИ ОЛИБ СОТГАНЛИК УЧУН СОЛИҚ

САВДО-СОТИҚ ҚИЛИШ ХУҚУҚИ УЧУН ЙИҒИМ, ШУ ЖУМЛАДАН, АЙРИМ ТУРЛАРДАГИ ТОВАРЛАРНИ СОТИШ ХУҚУҚИНИ БЕРУВЧИ ЛИЦЕНЗИЯ ЙИҒИМЛАРИ

ЮРИДИК ШАХСЛАРНИ, ШУНИНГДЕК ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ЖИСМОНИЙ ШАХСЛАРНИ РЎЙХАТГА ОЛГАНЛИК УЧУН ЙИҒИМ

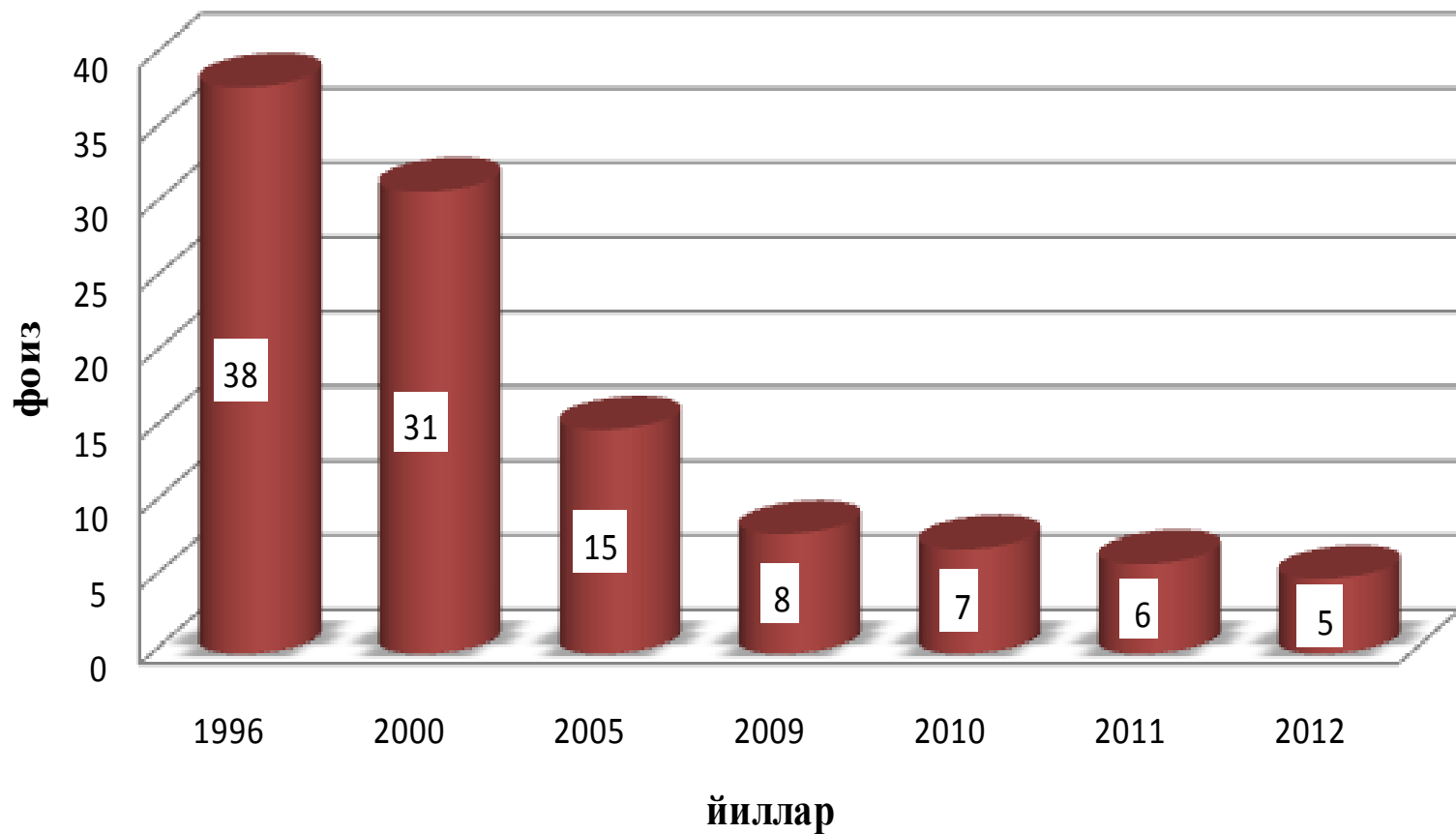
АВТОТРАНСПОРТ ТЎХТАШ ЖОЙИДАН ФОЙДАЛАНГАНЛИК УЧУН ЙИҒИМ

ОБОДОНЧИЛИК ИШЛАРИ УЧУН ЙИҒИМ

ИЖТИМОЙ ИНФРАТУЗИЛМАНИ РИВОЖЛАНТИРИШ УЧУН ЙИҒИМ

БОШҚА МАҲАЛЛИЙ АҲАМИЯТГА ЭГА БЎЛГАН ЙИҒИМЛАР

Кичик бизнес субъектлари учун белгиланган солиқ ставкалари

Келгусида тармоқ йўналишларига кўра кичик бизнес субъектлари учун қуйидаги солиқ имтиёзлари белгиланган

2014 йил 1 январгача янгидан ташкил этилаётган таъмирлаш-қурилиш ташкилотлари солиқларнинг барча турларидан ва айрим мажбурий ажратмаларни тўлашдан озод қилинган

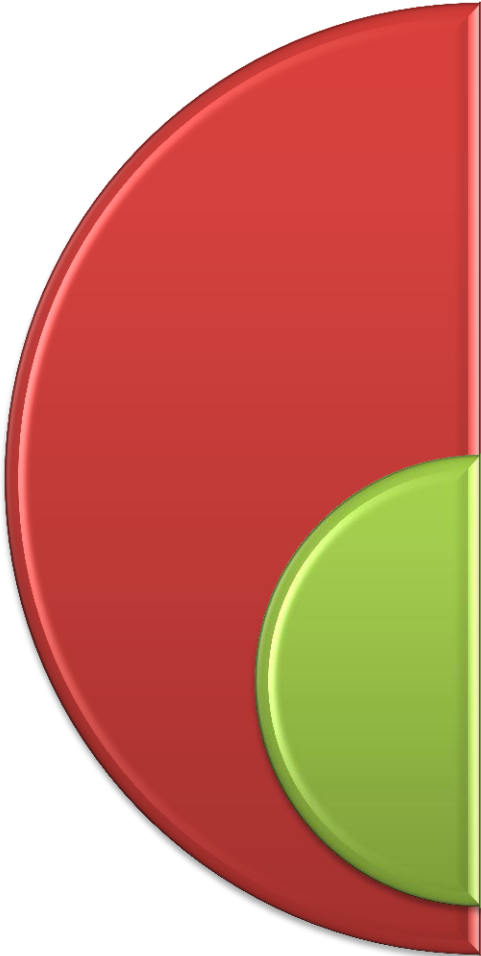
2012 йилнинг 1 январигача гўшт ва сутни қайта ишлашга ихтисослашган микрофирмалар ва кичик корхоналар учун ягона солиқ тўлови ставкаси 50 фоизга камайтирилган, четдан олиб келинадиган технология ускуналари божхона тўловларидан озод қилинган

2012 йилнинг 1 январигача 15 хилдаги ноозиқ-овқат истеъмол товарлари ишлаб чиқаришга ихтисослашган микрофирмалар ва кичик корхоналар фойда солиғи, мулк солиғи ва ягона солиқ тўловларидан озод қилинган

2012 йилнинг 1 январгача республика йўл жамғармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан; ишлаб чиқаришда фойдаланиладиган ускуналарини импорт қилишда божхона тўловларидан озод қилинган

6. Кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектларида аудит ва аудиторлик тафтишини ўтказиш

Тадбиркорларнинг иқтисодий фаолият юритишларида молиявий ва бухгалтерия ҳисоб-китобларини тўғри амалга оширишларида аудиторлик фирмалари ҳам муҳим роль ўйнайди. Аудиторлик фирмалари бозор инфратузилмасининг энг муҳим элементларидан бири бўлиб, мулкдорлар ва давлатнинг мулкрий манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида мустақил молиявий назоратни амалга оширади.

Ўзбекистонда аудит Ўзбекистон Республикаси «Аудиторлик фаолияти тўғрисида»ги қонуни асосида амалга оширилади.

Аудит

- хўжалик юритувчи субъектларни мустақил экспертиза ва молиявий ҳисоботини таҳлил етувчи ташкилотдир. Буни шунга вакил қилинган шахслар аудиторлар (аудиторлик фирмалари) бажарадилар.

Аудитнинг асосий мақсади

- молиявий ва хўжалик операцияларининг тўғрилиги ва уларнинг Ўзбекистон Республикаси қонунчилиги ва бошқа меъёрий ҳужжатларига нечоғлик мослигини аниқлаш, буларнинг тўла-тўқислиги, аниқ - равшанлиги, бухгалтерия ҳисоби ёки бошқа молиявий ҳисоб юритишга қўлланилаётган талабларга нечоғлик монандлигини аниқлашдан иборатдир.

Аудитнинг асосий «ҳаракатланувчи шахси» аудитор ва аудиторлик фирмасидир.

Аудитор белгиланган тартибда аудиторлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини олган ҳамда аудиторлик касби рўйхатига киритилган мутахассисдир.

Аудиторлик фирмаси юридик ва жисмоний шахс томонидан тузилиб, белгиланган тартибда рўйхатдан ўтгач, уставига кўра аудиторлик хизмати кўрсатиш билан шуғулланувчи ташкилот.

Қуйидагиларга аудиторлик текширувини ўтказиш таъқиқланади

текширилаётган хўжалик юритувчи субъектнинг раҳбарлари ва бошқа мансабдор шахслари билан яқин қариндош бўлган шахс

текширилаётган хўжалик юритувчи субъектда шахсий-мулкый манфаатлари бўлган шахс

хўжалик юритувчи субъектнинг раҳбарлари, муассасалари ёки мулкдорлари

текширилаётган хўжалик юритувчи субъект ёки унинг филиаллари ходими

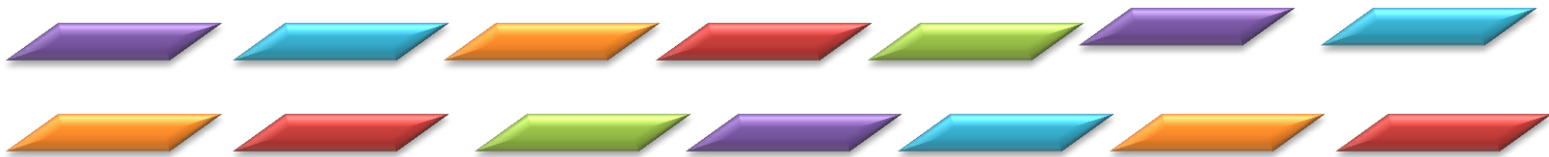
давлат ҳокимияти ва бошқаруви идораларининг мансабдор шахслари

кредиторлар, инвесторлар ва бошқа манфаатдор шахслар

Аудиторлар ва аудиторлик фирмалари давлат рўйхатидан ўтиб, лицензия олганларидан кейин фаолият бошлайди.

Аудиторлар ва аудиторлик фирмалари қонунда белгилаб қўйилган тартибда Ўзбекистон Республикасининг Адлия Вазирлигида Давлат рўйхатидан ўтади.

Аудиторлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқи учун лицензия давлат рўйхатидан ўтгандан кейин берилади. Уларни бериш тартибини Ўзбекистон Республикасининг Вазирлар Маҳкамаси белгилайди.

Аудиторлар (аудиторлик фирмаси) қуйидаги ҳуқуқларга эга

- хўжалик юритувчи субъектнинг ҳисоботини аудит қилиш ва тузилган шартномага биноан консалтинг хизмати кўрсатиш;

- Ўзбекистон Республикасининг «Аудиторлик фаолияти тўғрисида»ги қонуни ва бошқа меъёрий ҳужжатлар талабларига биноан текширувнинг шакл ва усуллари мустақил белгилаш;

- текширилаётган объектда ҳам, учинчи шахслар қўлида ҳам бўлган, текширилаётган хўжалик юритувчи субъектларнинг мулкӣ ҳолати ва фаолиятига дахлдор ҳужжатлар билан танишиш имкониятига эга бўлиш;

- ўтказилаётган текшириш ёки кўрсатилаётган аудиторлик хизмати муносабати билан текширилаётган хўжалик юритувчи субъект раҳбарлари ва бошқа ходимларидан, шунингдек учинчи шахслардан оғзаки ёки ёзма тарзда зарур изоҳлар олиш;

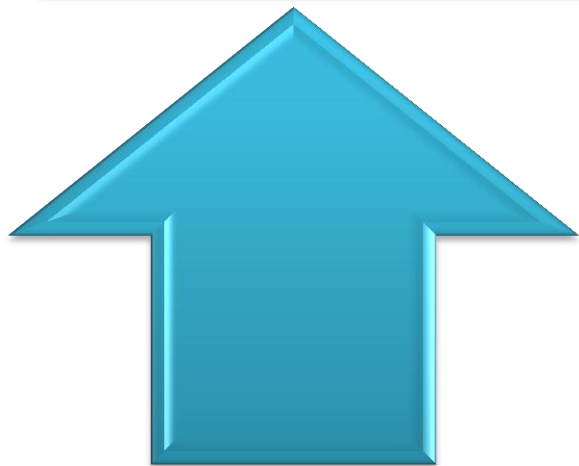
- лицензиядан маҳрум этиш ҳақида қарор қабул қилинганида судга ариза билан мурожаат этиш ва ҳоказо.

«Аудиторлик фаолияти ҳақида»ги қонун ва бошқа қонун ҳужжатларининг қоидаларини аудиторлик текшируви вақтида бузганлик учун аудитор ва аудиторлик фирмаси жавобгар ҳисобланади ва қуйидаги жавобгарликка тортилади

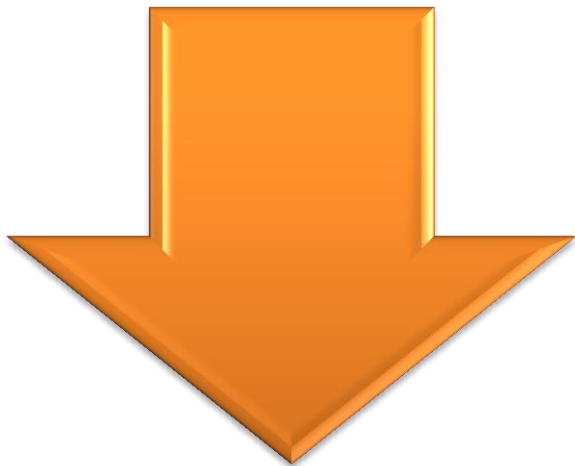
Ўзбекистон Республикаси қонунчилигига биноан мулкӣ ва маъмурий жавобгарликка тортиш

лицензия ҳуқуқини тўхтатиб қўйиш ёки аудиторлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берадиган лицензиядан маҳрум этишгача (лицензия берган орган қарорига мувофиқ) бўлган интизомий жазолар берилади

7. Кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолиятини ахборот билан таъминлашни ташкил этиш

Замонавий тадбиркорлик даври узининг бир канча хусусиятларига кура дастлабки даврлардан ажралиб туради. Бу биринчи навбатда бизнес фаолиятининг назарий ва амалий жихатдан асосий кураш воситаси, ривожланиш услуби ва дастури сифатида тобора намоён булаётганлигидан куринмокда.

Тадбиркорлик фаолиятига хос бўлган барча ахборотлар, маълумотлар тадқиқотлар учун мухим курул сифатида шаклланади. Уларни ташкил этиш, муайян тартибга солиш ва узлуксизлигини таъминлаш зарур булади. Бизнес ахбороти яхлит тизим сифатида намоён бўлади ва ривожланиб боради.

Ички ахборот

- кичик корхона ёки савдо ташкилоти ички материалларидан иборат бўлади ҳамда корхона фаолияти, унинг техник иқтисодий кўрсаткичларини моддий ва меҳнат харажатлари ҳажми, нақд пул ҳаракати, дебиторлик ва кредиторлик қарзлари ҳақидаги маълумотларни ўзида акс эттиради.

Ташқи ахборотлар

- маҳсулот ишлаб чиқарувчилар ва истеъмолчилар, ҳокимият идоралари, банклар, рақобатчилар ва бошқа ташкилотлар билан бўладиган алоқаларни ифодалайди. У товарларни сотиш ва харид қилиш шартлари ҳақидаги ташқи муҳит хабарларидан иборат бўлади.

Доимийлик даражаси бўйича ахборотлар

Доимий ахборот

- ўз маъносини узоқ вақт давомида ўзгартирмайди (шаҳарлар, корхоналар, савдо ташкилотлари номлари, товар турлари ва бошқалар ҳақидаги ахборотлар).

Шартли-доимий ахборотлар

- маълум вақт давомида ўз маъносини сақлаб туради. Унга маҳсулот тайёрлаш учун техник шартлар, меъёрлар, тариф миқдорлари, лавозим, иш ҳақи ва ҳоказолар киради.

Ўзгарувчан ахборотлар

- харид қилиш ва сотишнинг ўсишини акс эттиради. Улар қарор қабул қилиш учун доимо тезлик билан қайта ишлашни талаб қилади, акс ҳолда, уларни олишдан маъно қолмайди.

Бизнес тадқиқотларини ўтказиш кетма-кетлиги

